

REKRUTTERING TIL GRØNN NÆRING

2019 – 2022

SAMMENDRAG

Ungdommers interesse for dyr, natur, mat og klima er et viktig satsingsområde. Deres innsats og engasjement teller. Økt synlighet og interesse for grønn utdanning og næring er avgjørende for rekruttering til grønne jobber. Bruk og forvaltning av naturressurser har sterke verdikjeder i Trøndelag, og økt samarbeid innen det blågrønne mulighetsrommet må prioriteres for å møte framtidige kompetansebehov.

Erica Hogstad Fjæran

Prosjektleder

Sammendrag

Prosjektet *Rekruttering til grønn næring* er eid av Trøndelag Bondelag og har hatt virketid i perioden april 2019 til mars 2022. Prosjektet har hatt som formål å øke synlighet og interesse for muligheter innen grønt næringsliv, og styrke samarbeidet om rekruttering til grønn næring.

Rekrutteringsprosjektet har samlet aktører fra en sterk landbrukskoalisjon i Trøndelag, herunder Statsforvalteren, Fylkeskommunen, representasjon fra kommunale landbrukskontor, samvirker, organisasjoner, naturbruksskoler, høyere utdanning og forskning.

Prosjektet har jobbet med fire overordnede tiltaksområder:

- Rekrutteringsvirksomhet (fysiske og digitale møteplasser med ungdommer)
- Samhandlingsarenaer (samarbeid internt i grønn næring)
- Kommunikasjon (ekstern kunnskapsformidling om rekruttering, prosjekt og grønn næring)
- Informasjonsmateriale (materiale utviklet for å formidle kunnskap om grønn næring)

Blant tiltak utviklet i rekrutteringsprosjektet er veileder om *Grønn Utdanning*, digitalisering og ferdigstilling av *Landbruksspillet*, *ROT – læring om grønn næring* (læringsarena for ungdomsskolen), *Visste du at?* (blågrønt samarbeid og kampanje), samt rekrutteringsnettverk i regi av Statsforvalteren.

I tillegg har prosjektet samarbeidet med nasjonalt rekrutteringsprosjekt hos Norges Bondelag, skrevet kronikker, holdt foredrag om grønn utdanning og næring, deltatt ved utdanningsmesser, deltatt i arbeidsgruppe for utredning av naturbruk grønn sektor, og drevet annen relevant rekrutteringsvirksomhet.

Det er et enormt behov for å prioritere en aktiv innsats innen rekruttering, kunnskapsformidling og kompetanseheving på vegne av en variert, faglig sterk og omfattende grønn næring.

Trøndelag har sterke verdikjeder innen jord, husdyr, skog, matforedling og havbruk. Framtidig satsinger innen biobasert og sirkulær næring vil skape nye jobber, og rekruttering er derfor avgjørende for å sikre kompetansebehovet som denne utviklingen og aktiviteten vil utløse.

Innhold

Sammendrag	1
1. Bakgrunn	3
2. Organisering	3
3. Prosjektgjennomføring.....	4
4. Tiltaksområder	4
4.1 Rekrutteringsvirksomhet.....	4
4.2 Samhandlingsarenaer	6
4.3 Kommunikasjon.....	7
4.4 Informasjonsmateriale	7
5. Regnskap	8
6. Oppsummering.....	8
6.1 Oppsummering fra styringsgruppa	9
7. Vedlegg	11

1. Bakgrunn

Bakteppet for *Rekruttering til grønn næring* (heretter rekrutteringsprosjektet) tar utgangspunkt i behovet for en styrket kompetansetilgang i jobber knyttet til grønn næring, herunder jord- og skogbruk, husdyrhold, grønn teknologi og framtidige fag- og satsingsområder innen bioøkonomi. Klima, miljø og bærekraft avhenger av et grønt skifte med produksjonsløsninger som svarer på utfordringer knyttet til økonomi, produktivitet, forurensing, dyrevelferd, oppvarming, og mer. Vi skal bruke naturressursene på bedre og smartere måter, samtidig som utviklingen sammenfaller med menneskelige og økonomiske faktorer. Næringsstrategien *Et verdiskapende Trøndelag* vektlegger samtlige moment.

Bruk og forvaltning av naturressurser står sterkt i Trøndelag, med komplette verdikjeder innenfor både jord og skog. Omtrent 18 000 sysselsatte utgjør over åtte prosent av samlet sysselsetting i fylket, og vi står overfor et veiskille hvor vi i enda større grad skal satse på jobber og synergier innenfor næringer knyttet til jord, skog, hav og bord.

Kunnskap om fagområder, studiemuligheter og karrierer innen grønne næringer er vesentlig for at unge skal søke til relevante utdanninger og yrker.

Med dette har rekrutteringsprosjektet hatt følgende mål:

- ***Økt bevissthet hos trøndersk ungdom om mulighetene de grønne næringene representerer i Trøndelag.***
- ***Styrket samarbeid om rekruttering til det grønne næringslivet.***

Målgruppene for prosjektet har vært eksisterende næringsliv og utdanningsinstitusjoner, med formål om økt fokus på rekrutteringsvirksomhet både for den enkelte aktør og samarbeid om felles interesser og rekrutteringsoppgaver.

Ungdommer er den langsiktige målgruppen. Rekrutteringsprosjektet har hatt som formål at unge skal nås ved at utdanningsinstitusjoner og næringen kommer sammen i prosjektperioden, og deretter anvender prosjektets initiativ, resultater og arenaer for å drive rekrutteringsarbeidet videre etter prosjektslutt.

For å nå mål og målgrupper har prosjektet hatt følgende strategier:

- Synliggjøring og omdømmebygging for de grønne næringene og bioøkonomiens muligheter i Trøndelag (primærproduksjon, foredlingsindustri, rådgivingstjenesten, forvaltning, m.m.).
- Kobling mellom eksisterende næringsliv og utdanningsinstitusjonene.
- Øke kunnskapen i utdanningsinstitusjonene om de grønne næringene og bioøkonomi.

2. Organisering

Rekrutteringsprosjektet har pågått fra april 2019 til mars 2022. Trøndelag Bondelag har vært prosjekteier, og Berit Sølberg har representert Bondelagets administrasjon inn i styringsgruppen bestående av følgende øvrige aktører:

- Prosjektleder (Erica Hogstad Fjæran)
- Trøndelag Fylkeskommune
- Statsforvalteren i Trøndelag
- Trøndelag Bondelag (tillitsvalgt)
- Småbrukarlaget i Trøndelag (tillitsvalgt)

- Naturbruksskolene v/ Skjetlein vgs
- Kommunal landbruksforvaltning (Oppdal/Indre Fosen)

Siri Bruem, Berit Sølberg, Stefan Preisig (Skjetlein vgs) og Erica Hogstad Fjæran har fungert som arbeidsgruppe i prosjektet.

3. Prosjektgjennomføring

I første prosjektår var prosjektleder ansatt i 50 % stilling. I andre og tredje prosjektår økte bevilgningen fra Trøndelag Fylkeskommune slik at prosjektleder kunne jobbe 100 %. Heltidsinnsats ga bedre satsing og mer kontinuitet i arbeidet som ble lagt ned. Prosjektleder har hatt kontor hos Trøndelag Bondelag ved InnoCamp på Steinkjer.

I innledende fase deltok prosjektet ved kurs i *Prosessledning og prosjektdesign* som et tilbud fra Statsforvalteren til næringsutviklingsvirksomhet i landbruket i Trøndelag. Parallelt ble det jobbet grundig med nettverksetablering og kjennskap til rekrutteringsprosjektet blant relevante aktører i grønn utdanning og næring.

Kursdeltakelse resulterte i prosessplan for rekrutteringsprosjektet, med vekt på fire tiltaksområder med tilhørende tiltak og aktiviteter. Prosjektets aktivitet og innsats har foregått deretter, og beskrives i kapittelet under (*Tiltaksområder*).

Prosessplanen la til tre resultatmål i tillegg til prosjektbeskrivelsens opprinnelige mål og strategier:

- Økt interesse og omdømme for grønne næringer og bioøkonomi.
- Økt stolthet i landbruksnæringen.
- Synlige utdannings- og jobbmuligheter.

4. Tiltaksområder

Rekrutteringsprosjektets fire tiltaksområder er:

- Rekrutteringsvirksomhet
- Samhandlingsarenaer
- Kommunikasjon
- Informasjonsmateriale

Bilder og dokumentasjon foreligger som vedlegg i slutten av rapporten.

4.1 Rekrutteringsvirksomhet

Aktiviteter som foregår i møte med ungdommer, skoler, foreldre, forbrukere, etc. (digitale og fysiske).

ROT – læring om grønn næring

ROT er et samarbeidsprosjekt mellom rekrutteringsprosjektet, ØVLI-prosjektet (Steinkjer kommune) og Mære landbruksskole (utviklingsavdelingen).

ROT er en pedagogisk læringsarena for kunnskapsoverføring mellom ungdomsskolen og grønn næring. Med forankring i kompetansemål og læreplaner i grunnskolen, samt for- og etterarbeid i klasserom, får elevene anledning til å trekke koblinger mellom skolefag, egne interesser og muligheter i grønn næring. Elevene jobber gruppevis og rulleres strategisk mellom seks fagområder med sine respektive aktiviteter.

Fagområdene ved ROT er:

- Husdyrproduksjon og dyrevelferd
- Fotosyntese og planteproduksjon
- Matforedling og tilleggsnæring
- Skogbruk og trevirke
- Teknologi og maskiner
- Grønne støttespillere

ROT gjennomførte sitt pilotarrangement 1. oktober 2021, hvor 450 elever og skoleansatte deltok fra 8. klassene fra samtlige ungdomsskoler i Steinkjer, Inderøy og Snåsa kommuner. Her ble elevene møtt og veiledet av 40 utstillere fra en variert grønn næring, fordelt på fagområdene over.

Elevene ble servert lokalmat til lunsj, og som avbrekk ble de møtt av Stian Sandø og Dennis Lie (programledere i NRK) til vitenskapsshow i pausen.

ROT-arrangementet ble fulgt opp gjennom evalueringsskjema og samling for skoleansatte med ytterligere informasjon om fag-, studie og karrieremuligheter innen grønn næring.

ROT har egen [hjemmeside](#) og [Facebook](#)-side. Per mars 2022 er prosjektet i fase 2, som omfatter en utvidelse for å inkludere flere kommuner nær Steinkjer. Det er også planlagt et arrangement i Trondheimsområdet. I tillegg skal hjemmesiden videreutvikles til en nettressurs og kompetansebase for skoleverket, slik at de kan implementere grønn kunnskap i klasserom og undervisning. I nevnte prosess vil det også bli økt fokus på restaurant- og matfag og blå næring for å synliggjøre ressursgrunnlag, verdikjeder og synergieffekter innenfor trøndersk naturbruk.

Utdanningsmesse i Trondheim

Ta Utdanning er en messe i Trondheim som samler elever fra ungdoms- og videregående skoler i Trondheimsområdet. Messen er et viktig møtepunkt mellom ungdommer, utdanningsinstitusjoner og ulike bransjer/bedrifter. Her er potensialet stort for å nå unge fra by for å formidle kunnskap om grønn utdanning og næring.

Rekrutteringsprosjektet deltok ved messen i januar 2020 under grønn stand, og holdt foredrag for elever om grønne karrieremuligheter. Påfølgende år ble messen digital (*Covid*), og grønn stand utgikk.

I 2022 samlet samarbeidspartnerne seg om digital stand, med deltakere fra tre naturbruksskoler (Skjetlein, Øya, Guri Kunna), Tine, *Tilvekst*-prosjektet (skognæringa) og rekrutteringsprosjektet. Standen benyttet materiale og informasjon utviklet i rekrutteringsprosjektet, og det ble produsert et [webinar om grønn utdanning](#) som elever kunne se.

4.2 Samhandlingsarenaer

Arenaer og tiltak som følge av samarbeid innad i grønn næring, forskning og utdanning. Samhandlingsarenaer løfter rekrutteringsbehov for den enkelte aktør og næringa samlet.

Visste du at?

Visste du at? (VDA) er et prosjektsamarbeid om en blågrønn kampanje for å synliggjøre næringer som jobber tett på bruk og forvaltning av trønderske naturressurser. VDA har kombinert kunnskap og felles interesser fra jord, skog, hav og bord i følgende partnerskap:

- Oi! Trøndersk mat og drikke
- Sjømat Norge
- Tilvekst-prosjektet (skognæringa)
- ØVLI-prosjektet (Steinkjer kommune)
- Rekrutteringsprosjektet

VDA har produsert kommunikasjonsmateriale beregnet på ungdommer (13-19 år), foreldre og skoleansatte. 22 «mikrokampanjer» med omforent buskap rettet mot ungdommer med interesse for dyr, natur, mat og klima er formidlet gjennom to kampanjerunder i årsskiftene 2020/2021 og 2021/2022. Tidspunkt korresponderer med det som erfaringsmessig er viktige perioder i året for skole- og utdanningsvalg.

Kampanjene er utviklet i samarbeid med Bennett mediebyrå i Trondheim, og er kommunisert i mediekkanaler som Instagram, [Facebook](#), [YouTube](#), og større nyhetssider som Adressa, VG, etc. Kampanjen lenker interesserte til [hjemmesiden](#) som i sin tur lenker til relevante blågrønne studier.

Alt materiale ligger gratis, nedlastbart og til fri bruk nederst på hjemmesiden.

Rekrutteringsnettverk

For å samle næring, forskning og utdanning i rekrutteringsarbeidet har Statsforvalteren initiert et forum i samråd med rekrutteringsprosjektet. Statsforvalterens nettverk og kontakt med kommunene er også en viktig faktor og pådriver i det lokale arbeidet for rekruttering, kunnskapsformidling og næringsutvikling.

Første rekrutteringssamling foregikk i november 2019 på Stjørdal. Den andre samlingen (februar 2021) ble digital grunnet covid, i form av to inspirasjonswebinarer med rekrutteringstematikk. Tredje møte (mars 2022) inneholdt oppsummerende dialog om rekrutteringsprosjektets arbeid, og hvordan næringa skal fortsette innsatsen og arbeidet for rekruttering til grønn utdanning og næring.

Statsforvalteren vil opprettholde møteplassen for rekrutteringsnettverket med jevne treff, slik at kommunikasjon og samarbeid knyttet til rekruttering holdes varm.

Utredning naturbruk grønn sektor

Som del av en arbeidsgruppe har rekrutteringsprosjektet representert grønn næringsvirksomhet inn i en fylkeskommunalt nedsatt gruppe for evaluering og utredning av naturbruk (vgs) grønn sektor (jordbruk/skog/gartner).

Rekrutteringsprosjektet har bidratt med kunnskap og innhold til rapport til politisk behandling (2021) om grønn nærings kompetanse- og rekrutteringsbehov (nå og i framtiden). Viktige kriterier er rekruttering til naturbruk generelt, og fra naturbruk til yrkesfag og høyere utdanning spesielt. Oppdatert kunnskap innen agronomi, dyrevelferd, produksjonsgrunnlag, klima og teknologi er sentralt for rekruttering mellom ulike utdanningsnivåer tilknyttet grønn næring.

Rekruttering til naturbruk (Norges Bondelag)

Rekrutteringsprosjektet har samarbeidet med Bondelagets nasjonale rekrutteringsprosjekt, *Rekruttering til naturbruk*. Synliggjøring av muligheter ved naturbruk, og kobling mot høyere utdanning innen dyr, mat, plantebiologi, teknologi og jord- og skogbruk, er viktig for grunnleggende kunnskap og rekruttering til et bredt og variert grønt næringsliv.

Prosjektene har benyttet felles nettverk og kapasiteter, etablert et internt rekrutteringsteam i Bondelaget, og produsert film- og kunnskapsmateriale for ungdomsskolen.

[Grønn framtid – Bærekraftig matproduksjon](#)

[Hva er naturbruk?](#)

4.3 Kommunikasjon

Synlighet og formidling av grønn utdanning og næring gjennom ulike kommunikative kanaler har bidratt til generell kunnskap om rekrutteringsbehovet i næringa.

Rekrutteringsprosjektet har blant annet bidratt til følgende:

[La barna bli framtidens grønne helter](#) (Midtnorsk debatt)

[Hva skal vi andre gjøre når bøndene slutter?](#) (Trønderdebatt)

[Ungdom og utdanning](#) (Landbrukspodden)

Rekrutteringsprosjektet har også holdt innlegg og foredrag om rekruttering- og kompetansebehov i en rekke forum, blant andre Naturbruksskolenes Forening, REKO (arbeidsliv), ledersamling og årsmøter hos Trøndelag Bondelag, Ung i fjellandbruket (Lierne, Røyrvik, Namsskogan), fagnettverk for naturbruksskolene i Trøndelag, og karrieresenteret ved Trøndelag Fylkeskommune. Prosjektet har også bidratt til nyhetssaker knyttet til øvrige prosjekttiltak, samarbeid, m.m.

4.4 Informasjonsmateriale

Utvikling av kunnskaps- og informasjonsmateriale knyttet til grønn utdanning, næring, rekrutterings- og kompetansebehov for jordbruk, husdyrhold, matproduksjon og et helhetlig landbruk, herunder viktige fagområder og kompetansebehov.

Grønn utdanning

Veilederen om grønn utdanning er en oppgradering av heftet som ble utviklet gjennom *Kompetanseløft Trøndersk Landbruk*.

Den nye veilederen tilnærmer seg grønn utdanning og næring gjennom ungdommers interesseområder, kategorisert etter dyr, planter, mat, natur og teknologi. Veilederen tar for seg grønn utdanning på flere utdanningsnivåer; videregående skole (naturbruk), yrkesfaglig utdanning, folkehøgskole og høyere utdanning/forskning.

[Grønn utdanning](#) (digital bladbar utgave)

[Grønn utdanning](#) (hefte til bestilling og PDF til nedlasting)

Landbruksspillet

Rekrutteringsprosjektet har bidratt vesentlig til ferdigstilling av det nye, digitale [Landbruksspillet](#). Digitaliseringsprosessen har pågått i nær hele rekrutteringsprosjektets virketid, og har vært et samarbeidsprosjekt mellom Trøndelag Bondelag og Norges Bondelag. Det digitale Landbruksspillet ble ferdigstilt i februar 2022, og er nå et tilgjengelig verktøy for samtlige lokallag i hele Norges Bondelag.

Landbruksspillet tilbyr læring om norsk matproduksjon, gårdsdrift og landbruk innenfor en pedagogisk ramme med fagkunnskap og læreplanmål for ungdomsskolen som bakteppe. Bonden møter elevene i klasserommet, og fungerer som knutepunktet mellom spill, kunnskap og læring.

Landbruksspillet har tre spill-/driftsår, hver med 11 oppgaver. Hvert år avsluttes med et sjanseskort som kan være tilfeldig eller basert på elevenes valg gjennom driftsåret. Elevene måles på poengskalaene økonomi, dyrevelferd og miljø/klima. Spillet har en *Brukerhåndbok* (oppslagsverk) og elevene kan også spørre bonden dersom de trenger hjelp til oppgaveforklaring eller andre problemstillinger.

Formålet med Landbruksspillet er å formidle kunnskap om et variert og kunnskapsrikt norsk landbruk, samtidig som viktig tematikk knyttet til matproduksjon diskuteres elever og bonde imellom.

5. Regnskap

Totalkostnad for rekrutteringsprosjektet er 5 781 678 kr.

Finansiering er 5 955 950 kr, hvorav 2 360 000 kr utgjør direkte midler fra Statsforvalter og Fylkeskommune. Øvrig finansiering er næringas egeninnsats i timer.

Sluttregnskap er vedlagt, attestert Leif Slåtten (økonomisjef, Norges Bondelag).

6. Oppsummering

Rekrutteringsprosjektets tre virkeår synliggjør et viktig og ofte neglisjert innsatsområde i grønn næring. Manglende rekrutteringsarbeid skyldes ofte en kombinasjon av stramme budsjett, bredt nedslagsfelt og få ressurser, ikke manglende vilje eller behov. Måltrettet kommunikasjonsarbeid overfor eksterne målgrupper (ungdommer) er heller ikke næringas eget kompetansefelt, som i sin tur kan gjøre innsatsen mindre treffsikker.

To år med restriksjoner knyttet til *Covid* har medført begrensninger for fysiske møteplasser for rekrutteringsprosjektet. Prosjektet har derimot gjort nødvendige tilpasninger, og gjennom

samhandling og brobygging har partnerskap utviklet seg under samtlige tiltaksområder. Flere av tiltakene (ROT, VDA, rekrutteringsnettverk, Grønn Utdanning-veilederen, Landbruksspillet) vil holde fram, enten i form av nye prosjekt, samarbeid eller praktisk anvendelse i rekrutteringsarbeidet.

Det er likevel verdt å merke seg næringas egen tilbakemelding etter prosjektperioden. Et oppsummerende møte i mars 2022 samlet flere aktører som har vært påkoblet rekrutteringsprosjektet, og som har interesse for økt rekruttering, både til egen virksomhet og landbruket generelt. Følgende ble uttalt:

Det er en ulempe å ikke ha et kontinuerlig (sam)arbeid og pågående arbeid om rekruttering til grønn næring, da den enkelte aktør har få muligheter til å jobbe med dette på egen hånd, enda mindre på vegne av ei hel næring. Rekruttering er en tid- og arbeidskrevende innsats som ofte (og uheldigvis) faller mellom stoler og hviler på tidsbegrensede prosjekt.

Samtidig er grønn næring tydelig på at prosjektinnsats er nødvendig for å løfte viktig tematikk.

Gjennom sitt virke peker rekrutteringsprosjektet på flere aktuelle og avgjørende områder for ytterligere rekrutteringsinnsats, samt kommunikasjon, kunnskapsformidling og kompetanseheving. På bakgrunn av dette iverksettes tre nye prosjekt med oppstart 2022:

- Rekruttering barn, 3-15 år (4H Trøndelag)
- Bybonde i Trondheim og Trøndelag (Trøndelag Bondelag)
- Dyrevelferdsprosjektet (Trøndelag Bondelag)

6.1 Oppsummering fra styringsgruppa

Bak dette prosjektet lå en erkjennelse av at det trengtes en bred innsats for å synliggjøre og markedsføre de mulighetene grønt næringsliv og bioøkonomien gir. Men for å vekke ungdoms interesse, måtte også interessen generelt i samfunnet økes. Gjennom arbeid med eksisterende næringsliv og utdanningsinstitusjonene skulle prosjektinnsatsen bidra til at trøndersk ungdom blir bevisst mulighetene som ligger i de grønne næringene.

Prosjektet «Rekruttering til grønn næring» var omfattende allerede i utgangspunktet. Grønne næringer og bioøkonomi er vide begrep, og mange bransjer og ulike verdikjeder hører inn under dette. Mye har forandret seg i verden siden prosjektet ble planlagt og startet opp. Miljø- og klimautfordringene er blitt tydeligere, energibruk og energikostnader utfordrer oss og matproduksjon og matsikkerhet er kommet tettere på oss alle. Og vi har vært inne i en pandemi som har begrenset oss.

Men, prosjektet har gjennomført planlagt aktivitet innenfor alle de tre strategiene:

- Synliggjøring og omdømmebygging for de grønne næringene og bioøkonomiens muligheter i Trøndelag (primærproduksjon, foredlingsindustri, rådgivningstjenesten, forvaltning m.m.).
- Kobling mellom eksisterende næringsliv og utdanningsinstitusjonene.
- Øke kunnskapen i utdanningsinstitusjonene om de grønne næringene og bioøkonomi

Styringsgruppa vil rette en stor takk til vår prosjektleder Erica Hogstad Fjæran. Erica har loset prosjektet klokt i samarbeidet med andre prosjekter og satsinger. Vi står igjen med gode resultater i

form av informasjonsmateriell og erfaringer og kunnskap om arrangement og samarbeidsmuligheter. Med hennes utholdenhet, arbeidskapasitet og brobyggerevner har prosjektet nådd sine mål.

Styringsgruppas oppfatning er at prosjektet har bidratt godt til økt stolthet i landbruksnæringen, økt interesse for grønne næringer og bioøkonomi og synlighet i utdannings- og jobbmuligheter.

7. Vedlegg

- 1) Presentasjon med bilder/video fra rekrutteringsprosjektets tiltaksområder, aktiviteter, samarbeid og øvrige resultat.
- 2) Attestert regnskap v/ Leif Slåtten (økonomisjef, Norges Bondelag).